

Dr. ARADI ÉVA
A HUNOK INDIÁBAN – A HEFTALITÁK
TÖRTÉNETE

UTÓSZÓ

Engedtetsek meg, hogy a történelmi adatok és a fehér hunok indiai utódai mai életének, vallásának, szokásainak ismertetése után a könyv tanulságait levonjam és az Utószóban saját véleményemet és gondolataimat megfogalmazzam. Először az indiai történetírással kapcsolatos dolgokról, majd az indoszkíták-heftaliták feltételezett és sok tudós által elfogadott rokonságáról, végül a hazai magyarság kutatás múltbeli és jelen állapotáról szeretnék szólni.

Mindenek előtt következzen egy általános megállapítás: mind az indoszkíták, mind a heftaliták és rokonaik: a hunok tanulmányozása alapján megállapítható, hogy ezek a turáni népek kezdetben Belső Ázsiában, majd Közép Ázsiában és nyugatabbra: a Kaukázus előterében, valamint délebbre: Baktriában, Perzsia és India egy részén laza törzsszövetséget alkottak történelmük kezdete óta, s azután hol az egyik, hol a másik törzsük került előtérbe, elsősorban valamivel Kr. előtt, majd a Kr. utáni első évezredben. Ha egyikük vereséget szenvedett és menekülni kényszerült a birtokolt területről, felbukkant a másik népcsoport, amelyik sokszor magába olvasztotta a menekülőket. Gyakran egymással is harcoltak a területért, a hegemoniáért, s egymást legyőzve hűbéreseikké tették az éppen vesztes rokon népet. Néha előfordult, hogy az előző győztesekből lettek a nemrég vesztesek vazallusai, ahogy ez a türkök és a fehér hunok esetében történt. Az biztos, hogy ezek a népek a háborút mesterfokon gyakorolták, nemcsak kényszerűségből, hanem a hadi ügyesség, a bátorság, a virtus megmutatásáért. A harcokban szerzett dicsőség volt éltető elemük; ezt láthatjuk későbbi utódaiknál, a *rádzsputoknál* is.

Az indiai történetírás, elsősorban a függetlenség elnyerése óta egyre elfogultabb az árják javára. Pedig India déli részét egy merőben más, ősi és ősi jussuk alapján az egész szubkontinenst magukénak tekinthető faj: a *dravidák* utódai lakják. Megalapozott régészeti, történészi kutatások bizonyítják, hogy ők voltak az ősi, magasszintű Indus-völgyi civilizáció

megeremtői és fenntartói. Őket az árják űzték délre, s egy kisebb részüket: a *bráhu*i nyelvet beszélő népcsoportot a Himalája völgyeibe. Az árják akkor éppen olyan harcos, fél-nomád nép voltak, mint például később a heftaliták, s akiket oly nagy göggel lenéznek, visszamenően is. A megerősödő, elsősorban árja nacionalizmus ma ott tart, hogy az Indus-völgyi civilizációt is kisajátítanak, mondván, ők mindig is azon a területen éltek, noha az európai tudósok állítják, hogy a valamikori Irán volt az őshazájuk.

Mindamellet a függetlenség elnyerése óta jelentősen emelkedtek a régészeti feltárások mind Indiában, mind Pakisztánban, hiszen az Indus-völgyi civilizáció éppen az akkor egységes „öt folyó mentén” virágzott. De délebbre, Radzsasztán és Gudzszerát tartományok területén is egyre több, ehhez a civilizációhoz tartozó települést tárnak fel. Kár, hogy még mindig nem sikerült megfejteni a nagyszámú „pecsételők” írását és nyelvét. Az biztos, s a szobrok bizonyítják, hogy a civilizáció népének vallására - többek között - egy úgynevezett Proto-Síva kultusz volt jellemző. Az árják ezt átvették és beépítették a később kialakult hinduizmusba. Sok minden átvettek más vallásokból is, még a védikus korban pl. a természethez kapcsolódó ó-iráni isteneket /Szél, Nap, Eső istenségeit/, majd a szubkontinens több területén meglévő helyi istenségeket is befoglalták saját vallásukba.

El kell ismerni, az árják ügyesek; vallási türelemmel is rendelkező, jól taktikázó nép voltak történelmük kezdete óta. De ez mit sem változtat azon a tényen, hogy India több, mint egyharmadát a dravidák utódai alkotják. Az Indiába érkezőknek más faj a dél-indiai mind külső adottságaiban, mind kultúrájában. Szorgalmas, okos, igyekvő, tiszta, rokonszenves nép. Igaz, a legtöbb hódító nem, vagy csak részlegesen tudta elfoglalni Dél-Indiát. Talán ezért van az, hogy a *szent nyelvet: a szanszkritot* jobban megőrizték délen, mint a nyelvet létrehozó árják utódai északon. Mivel a hinduizmus liturgikus nyelve a szanszkrit, s mivel a déliek elsősorban hinduk /kisebb részben keresztények/, a vallás megőrizte ezt az ősi nyelvet. Kerala tartomány népének nyelvében: a *malajalamban* több a szanszkrit szó, mint India hivatalos nyelvében: a *hindiben*. A több, mint háromezer éve történt legyőzetést a déliek nem feledték, lappangó formában, de előbukkan az északiak iránti ellenszenv. Néha ez látványos és tragikus formát ölt, mint pl. a volt miniszterelnök: *Radzsív Gandhi* megölése.

Az egyes észak-indiai történészek minden alapot nélkülöző, elfogult véleménye szerint az egykori árják hatottak a sumérokra, a mezopotámiaiakra, a perzsákra, sőt még az egyiptomiakra is az ókorban. Még véletlenül sem fordítva - szerintük. Ugyanakkor elismerik, hogy az Indus-völgyi civilizáció népe, - akik a valóságban nem az árják voltak - kapcsolatot tartott fenn Mezopotámiával, mivel az ottani ásatásoknál /éppen Irakban/ több Indus-völgyi

pecsételőt is találtak. A kor meghatározáson kívül Indus-völgyi eredetüket három állatábrázolás is bizonyítja: a rhinocérosz, az indiai elefánt és a púpos tehén, ezek ugyanis kizárólag a szubkontinensen fordulnak elő.

E kis kitérőt azért tettem, mert elképzelhető, hogy az észak-indiai történészek, akik majdnem mindig bráhmínok, s akik még a fejlett dravidáktól is elvitatják múltjukat, hogyan jellemzik a később be-betörő és bizony vad, hódító népeket, a kulturáltabb görögök és perzsák mellett a yuechiket /indoszkítákat/ és a heftalitákat /és a később három hullámban érkező és többszáz évig uralkodó mohamedánokat/. Közhely, de éppen ezért igaz, hogy a történelmet mindig a győztesek írják, ezért nehéz kihámozni a forrásokból a valóságot, s ezért van szükség arra, hogy a kutató a sorok között is tudjon olvasni. Ha a vesztesek írtak is valamit, pl. kőtáblába vésett szöveget, vagy valamit egy templom bejárati oszlopára, ezek vagy eltűntek, vagy meglehetősen kis számban kerültek elő. Igaz, a pénzérmék számosak, s ezekből sok mindent meg lehet tudni. De mégis, mindig arról olvashatunk különböző indiai „győzedelmi” feliratokon /azt a kevés dicsőítő oszlopot kivéve, melyek *Toramána* és *Mihirakula* uralkodását hirdetik/, hogy még Kr. u.900 körül is le kellett győzni a különböző Huna Mandalák /Hun Központok/ törzseit. Erről szól a 850-ből származó *Garuda oszlop*, majd az Indor melletti *Vaniká* faluból származó 955 évi *Gaonri tábla*. Hogyan lehet akkor azt írni az ind történészeknek, hogy a 604-ben a Harsa apja és bátyja általi megsemmisítő vereség után a heftaliták nyomtalanul eltűntek Indiából? Thakur és a többiek is ellentmondásba kerülnek saját magukkal, mikor néhány fejezettel később ezeket a fent említett feliratokat idézik. E feliratokat természetesen mindig a győztes indiai fejedelmek írták, de legyőzni csak azokat lehet, akik még mindig jelen vannak és politikai, hadi tényezők. Mi sem bizonyítja jobban meghatározó szerepüket, mint az, hogy a radzsasztáni királyok hun hercegnőket vettek feleségül, pl. 977-ben az *atprui felirat* szerint Medapáta fejedelme: Allata elvette Harijadévit, a *Huna Mandala* királyának lányát. Szintén írások szólnak arról, hogy a Csálukija uralkodó: Hemacsandra 1009-ben harcolni kényszerült hercegnő menyasszonyáért egy hun fejedellemmel, aki riválisa volt. Akkoriban vitézi tornán, vetélkedéssel lehetett elnyerni a királylányok, hercegnők kezét. Jóval később, már az első muzulmán invázió idején: 1072-ben a

Khaira táblák tanúsítják, hogy a Kalacsuri klán királynője egy hun fejedelem lánya. S 1153-ban az adzmeri /szintén Radzsasztánban, tehát Malva területén/ feliratok arról szólnak, hogy Adzmerben egy hun királyi család uralkodik.^[1] S mindez majdnem hatszáz évvel „végleges” vereségük után!

A második említésre méltó tanulság összefügg azzal a kérdéssel: kikkel álltak rokonságban és kiknek léptek örökébe a heftaliták Baktriában és Indiában? Mértékadó tudósok, mint pl. Stein Aurél^[2] is és az ehhez a kötethez Előszót írt Bárdi László is azt vallják, hogy a da-yuechi, azaz a nagy yuechi néppel, azaz a nép öt törzsét egyesítő kusán törzssel, akiket a görögök „indo-szkíták”-nak neveztek, s az indiai történészek is átvették ezt a megnevezést. A kusánon kívül a másik négy törzs neve a következő: szakaraul, paszian, tokhár /ez a türk név változata/ és ászio. Az első törzs nevének szanszkritul van értelme: szaka=szkíta, raul=király /a rao szó változata/, tehát „szkíta király”, vagy „királyi szkíták”? Mégsem ez a törzs került ki győztesen, hanem a már említett kusánok. A yuechik Kína északnyugati határvidékéről származtak, majd Kr.e. a 2-ik században az Oxuszig vonultak, s elfoglalták a folyótól délre eső területeket, utána az addig görög fennhatóság alatt álló Baktriát, s a Kabul folyó völgyét. Kb. Kr. e. 25-ben pedig India északi, észak-nyugati területét. Ettől kezdve jelentős tényezőkké váltak a térségben.

Stein említi, hogy érmék nagy száma és az ábrázolás gazdagsága mutatja: a görögöktől átvették a mintát, de már a saját uralkodóik szerepelnek ezeken. Az érmék egyik oldalán az uralkodók nevét szanszkrit írással jelölték, míg a hátlapon göröggel, s a királyoknak is még görög végződésű nevük van, ezeket le kell fejtenünk a feltehetően türk töről, s így valószínűleg a következő neveket kaphatjuk a korai fejedelmeknél: Kozolakada, Omokada, valamint Kada. Omokada neve mellett már a büszke „királyok királya” cím jelenik meg görög nyelven és írással. Ábrázolásuk hasonló, mint a későbbi heftalita királyoké: subához hasonló kabát, csizma és kucsma, tipikusan közép-ázsiai öltözék; szokatlan lehetett az indusoknál ez a megjelenés. A fenti három uralkodó leszármazottai már eredeti - és nem görögös - nevükön említődnek mind az érméken, mind Kalhána Rádzsataranginijében, ahol úgy szerepelnek, mint Kásmir régi uralkodói. Huska /ind források szerint Huviska/, Huska /róla más forrás nem szól/ és Kaniska, a legismertebb és a legnagyobb kusán uralkodó. Kalhána szerint mindhárman a Turuska, azaz a türk törzsből valók. Kaniska neve mellett a kötetben a szanszkrit Rao Nano Rao cím szerepel, ami Stein szerint a perzsa „sahan-sáhi” ind változata, azaz a „királyok királya”. Rao, Raul, Rádzsa, Rawal, Rávat - mind uralkodót jelentenek és a mai Radzsasztánban is mindegyik néven találunk kisebb-nagyobb fejedelmeket /természetesen a függetlenség kivívása óta csak protokoláris szerepük van, de a nép tiszteli őket/.

Még a Kaniska érméken is sok a perzsa és görög-római hatás, s az érmék egyik oldalán görög írással perzsa nyelvű a szöveg, mint később a heftalita Mihirakula pénzekén. A

kőfeliratok azonban már szanszkrit vagy prákrit nyelven íródtak. Huviska, de elsősorban Kaniska nagy patronálója volt az akkor Indiában legnépszerűbb vallásnak: a buddhizmusnak. Emellett azonban sok emléket, szobrot állíttatott a hinduizmus Nyugat-Indiában a mai napig is jelentős irányzatának: a sívaizmusnak.

Kaniska sok buddhista szentélyt, sztupát, kolostort építtetett, s ő tartotta meg Kásmirban a buddhista egyház harmadik zsinatát, mely végleges formába öntötte a Tripitaka /"Hámas kosár"/ kánonját, azaz a szerzetesi élet szabályait, Buddha beszédeinek gyűjteményét és a Tan filozófiai tételeit. A feliratok és pénzérmék lelőhelyei azt bizonyítják, hogy a kusán uralkodók birodalma magába foglalta Baktriát, Gandhárát, India északi és középső részét Benáreszig és a legendás Malvát. Pontosan ezeket a területeket hódították meg néhány évszázaddal később a heftaliták.

Huviska Kaniska utóda, valószínűleg fia volt, aki a Kr. utáni 2-ik század elejétől uralkodott. Stein szerint a sakábd, azaz a „szkíták szerinti” és a Kr.u. 78-tól számított egyik ind időszámítás nem fedi egészen Kaniska uralkodásának kezdetét, de az indiai történészek állítják, hogy ekkor kezdődött a kusán király uralkodása Indiában.^[3] Huviska utódai fokozatosan északra húzódtak vissza, s a 4-ik században a Gupta uralkodóktól vereséget szenvedtek. Visszatértek arra a vidékre, ahol uralkodásuk elkezdődött: Baktriába. Itt találkoznak nem sokkal később a Stein szerint velük rokon néppel, a heftalitákkal, akiket „kis yuechik”-nek neveztek a kínai források. Az indiai történészek szerint azonban ez a tény nem bizonyított.

Kezdetben én sem akartam elhinni ezt a rokonságot. Nem azért, mert a heftaliták az Oxusz völgyében és Baktriában történt megjelenésük után vereséget mértek az ott megtelepedett és virágzó kis államokat létrehozó kusánokra és délebbre, Gandhárába üzték a fejedelmet. Mellesleg, mikor a heftaliták indiai uralma végetért és egy részük északra menekült, visszakapták ezt a legyőzetést, bár sokan közülük letelepedtek a Sáhik által uralt Baktriában és idővel megbékéltek egymással.

Az, hogy ez a türk faj állandóan háborúzott egymással, nem volt meglepő, hiszen már az északi és déli hunok sem férték össze, de minket is többször a „rokonaink” kergettek, vagy dúltak, arról nem is szólva, hogy az Árpád ház története is tele van ádáz testvérharccal. Ami miatt sokáig nem hittem azt, hogy a heftaliták a kusánok utódai, - bár ezt ők maguk hangsúlyozták még az érméiken is, és a kusánok jogos utódainak tekintették magukat - tehát ez a kétség azért merült fel bennem, mert a vallás abban az időben különösen nagyon fontos volt az ázsiai népeknél. S ha egy nép annyira támogatja a buddhizmust, ahogy azt az

indoszkíták tették, nehéz elképzelni, hogy utód népük egyik királya: *Mihirakula* tűzzel-vassal irtja ugyanazt a vallást. Lehet, hogy zsarnoki természete nem viselte el a sértést, - amit a buddhista főpap követett el - hogy a Tan megismertetését egy szolgájára bízta, lehet, hogy a Gandhárából magával hozott bráhminok adtak neki a buddhizmust érintő rossz tanácsokat, de mindenesetre ellentmondást láttam a yuechi-heftalita rokonságban. De mikor megismertem apjának: Toramánának és utódainak buddhizmus iránti türelmét, rájöttem, hogy egy vad, véreskezű uralkodó cselekedeteiből nem lehet messzemenő következtetéseket levonni.

Tehát igaz: a heftaliták a yuechik utódai. Ugyanazokat a területeket foglalták el, mint elődeik, ugyanúgy sivaták lettek, mint - részben - a kusánok, pénzérméiken a „görög írás - perzsa nyelv” használata hasonló, ábráik úgyszintén. Tudatosan - és nyílegyenesen - foglalták el azt a földet, amit elődeik. Az más kérdés, hogy akárcsak a kusánok, a heftaliták sem tudták megtartani Indiát.

Ugyanakkor az indiai források, kezdve az Agni Puránától, a Raghuvámsán át, a korabeli dzsaina irodalmi művekig mindenhol „hunák”-nak, vagy „svéta hunák”-nak /fehér hunoknak/ említik őket, tehát mégiscsak közülük volt a hunokhoz. A yuechiket soha nem emlegették hunáknak Indiában. Valószínű, de természetesen erre nincsenek megbízható források, hogy az Oxusz völgyébe visszavonuló yuechik ott keveredtek a régebbi időkben keletről oda érkező, de nyugatabbra nem vándorló hunokkal. Hiszen még ma is úgy emlegetik az indiaiak a Tibetben élő, s néhány évtizeddel ezelőtt velük cserekereskedelmet folytatott határmenti törzset, hogy „hunák”, vagy „huniják”. S azt el kell ismerni, hogy a heftaliták vadabb, harciasabb, kevésbé kulturált nép voltak, mint a yuechik. Hogy rokon nép volt, az bizonyos, de pontos kutatásokat ezirányban még végezni kell, ez egy nyitott kérdés.

Végül, de nem utolsósorban néhány megjegyzést tennék a magyarság kutatás múltbeli és jelen viszonyairól. Az indiai források tanulmányozása alapján megállapítható, hogy van finnugor-magyar nyelvrokonság, de ez a magyarság etnikai, kulturális, sőt nyelvi kutatásának is egy kis szelete. A feltárandó anyag még óriási és összetett feladat. Azt, hogy a finnek is rokonaink éppen az Agni Purána állítja: „a dzsíták /Herodotosznál: géták/ a szkíták legkorábban levált törzse volt, akik észak felé vándoroltak, s belőlük lettek az *ősfinne*”. Tehát van rokonság, de annyira régen elszakadtak a többi turáni néptől, hogy mind kulturálisan, mind genetikailag ez a kapcsolat igen távoli. Hiszen míg ők és a többi kisebb ugor nép északi, erdei, addig a hunok, yuechik, türkök, avarok és magyarok kifejezetten sztyeppe-i nép maradt. A finnek szép eposza: a *Kalevala* semmi rokonságot nem mutat a mi mítoszainkkal, regéinkkel, mondáinkkal. És a genetika! A 2004 júniusában, a Magyarok

Világszövetsége által megrendezett Őstörténeti Konferencia genetikai szekciójában tehetséges, fiatal genetikusok - Béres Judit vezetésével - kiváló előadásokat tartottak, s a fő genetikai „markerek”, pl. az „Y” kromoszóma alapján bizonyították, hogy míg a finnekkel 0,2 százalék a hasonlóság, az ázsiai népekkel /türk, turanid, kaukázusi/ helyenként 30 százalék körüli /az „Y” kromoszóma a férfiakban található, s meghatározó az átörökítésben/. Igaz, hogy ma már sok a szláv gén is a magyarban, de ezt nyilván a török hódoltság után kiüresedett országba történt betelepítések okozták. Tehát mikor nemrég megrendezték a Finnugor Népek Kongresszusát, helyesebb lett volna Finnugor-nyelvű Népek Kongresszusáról beszélni, mert valóban csak nyelvrokonságról beszélhetünk, arról sem kizárólagosan. A hanglejtés, a hangtan, intonáció, a nyelvtani-szerkezet és a nyelv logikája hasonló a két nyelvben /vagy a többi kis nyelvben/, de a szókincs összevetésével már gond van. Kevés - természetesen levezethető - rokon szó van, ennyit bármely más nyelvvel össze lehetne hasonlítani. Ráadásul az a bizonyos „finnugor ősnelv”, amelyet a Hunfalvy /Hunsdorfer/- Budenz páros a 19-ik században, szinte laboratóriumi módon kidolgozott, merő hipotézis. Hiszen a finnugor nyelveknek nincs írásos emléke, a legrégebb nyelvemlék a magyar Halotti Beszéd a 13-ik századból.^[4]

Meglepő, hogy ez a nyolcszáz éves nyelvemlék meglehetősen jól érthető ma is. Néhány szó mára kiveszett /pl. „isa” = bizony/, vagy a magyar hangtani szabályoknak megfelelően a magánhangzók nyíltabbá váltak /”pur” = por/, de egészében érthető a szöveg. Különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy feltehetően szláv származású pap írta egy kódex szélére. S még azt is hozzátéve, hogy a magyar hangok jelölése a latin ábécével akkoriban elég következtelen volt, különösen a korai írásoknál. A latin ábécé szegényebb, mint a magyar, a mi hangrendszerünket a székely rovásírás fedi le valóságosan: az összetett mássalhangzók és az ékezetes magánhangzók tekintetében is.

Azzal együtt, ha összehasonlítjuk pl. a Shakespeare korabeli és a mai angol nyelv közötti különbséget, az jóval nagyobb, mint nyolcszáz éves szövegünk és a mai magyar nyelv közötti. És a Halotti Beszéd mennyivel régebbi, mint Shakespeare művei. Tehát, ha nyolcszáz év alatt alig változott a magyar nyelv, feltételezhető, hogy Árpád korában is hasonló lehetett. Régi eredetéhez képest azonban szókincsében bizonyára változott, mert azt el kell ismerni, hogy sok ótörök szót vettünk át együttélésünk, vándorlásunk során. Sára Péter turkológus szerint több mint 800 szót.^[5] S ezeket ma már a magyar nyelv szerves részének, az alapszókincshez tartozónak kell felfognunk és kutatásuktól, összehasonlításuktól nem lehet elzárkózunk. Az biztos, hogy a finn szókincs is sokat változhatott az eltelt évezredek alatt.

Az is valószínű, hogy a magyar nyelv nagyon régi, hiszen például nincsenek benne nemek. Ez a tény pedig egy ősi társadalmat feltételez, jóval a patriarchátus előtt. És csodálatosan felépített a logikája mind hangtani, mind alaktani szempontból. Az ember csodálkozik, hogy ilyen, szinte matematikai pontossággal létrehozott nyelvet egy „nomád” /”fél-nomád”/ pusztai nép hogyan hozhatott létre? A *szent nyelv*: a szanszkrit csak a mintegy 2300 évvel ezelőtt élt tudós bráhmín: *Pánini* munkássága nyomán lett áttekinthető, logikus és megújított.

Visszatérek a magyarság kutatásra, különösképpen az elmúlt 150 évre. A hivatalos tudományosság azzal vádolja a „másképp gondolkodókat”, hogy agresszívek. Lehet, hogy van ilyen is. Azonban, ha végig gondolom, mit művelt a 19-ik században Hunfalvy ellenfeleivel, bizony az „agresszív” jelző elsősorban neki és társainak járna! Negyven évig uralkodott az Akadémia nyelvészeti osztályán és a német iskola által addigra kidolgozott elméletet - erős Habsburg nyomásra és segédlettel - továbbfejlesztette a magyarul nem is tudó Budenzzel és ráerőltette a nemzetre. S hiába voltak olyan kiváló tudósaink, mint Vámbéry Ármin turkológus, vagy Szentkatolnai Bálint Gábor, nem illettek bele ezek az emberek az ő elméletébe, és kíméletlenül lesöpörte, egzisztenciálisan megzsarolta, megtörte őket.

Idézem az Akadémiai Értesítő 1925-ik évfolyam 254-ik oldalán lévő szöveget, mely visszatekint a 19-ik századvégi „török-ugor” háború történetére:

„A török-magyar nyelvrokonság kérdése még egyszer napirendre került az Akadémián. 1882-ben megjelent Vámbéry Árminnak „A magyarok eredete” című terjedelmes munkája, amelyben a szerző a magyar nyelv- és fajrokonság bizonyítását kísérelte meg. A munka nagy feltűnést keltett nemcsak tudós körökben, hanem a nagyközönség körében is. Több évig tartó élehangú vitatkozást vont maga után, amelyben Hunfalvy, Budenz, Vámbéry, Barna Ferdinánd és az Akadémián kívül az ifjabb nyelvészemzedék néhány tagja vett részt.

A vitatkozásból a finnugor nyelvrokonság elmélete diadalmasan került ki. 1895-ben Vámbéry is elismerte legyőzött voltát, azt írván: „a balítéletektől ment kutatónak ma már nem lehet kétsége, hogy a magyar nyelv alapépülete ugor” /értsd: finnugor - ezt már Hunfalvy tette hozzá. A.É./ Ezzel a török-magyar nyelvrokonság mindenkorra el volt feledve.”^[6]

Vámbérynek teljesen igaza volt, mikor annyit ismert el, hogy a „magyar nyelv alapépülete az ugor”, de ez azt is jelenti, hogy az alapra ráépülő és szervesen már hozzátartozó török eredetű szavak együtt alkotják a magyar nyelvet. Ezért nem lehet a

magyarság sem etnikai, sem nyelvi rokonságának kérdését lezárni, s azt mondani, hogy már „minden ismert, nincs mit kutatni”. Egy tudományág sem lehet befejezett, mindig születnek új felismerések, ezek viszik előre a világot. Még olyan egzakt tudományokban is, mint a fizika, mennyi változás van. Hát még a nyelvészetben és a történelemben! Újabb és újabb források, régészeti leletek, levéltári anyagok bukkannak fel. És olyan kutatók is megjelennek, akik jobban ismerik Ázsiát - ahonnan jöttünk - s egyes ázsiai nyelveket, melyek fontosak a múlt feltárásához. Ázsia kutatása nélkül nem lehet valóságos magyarság kutatás.

A múltban is volt sok olyan tudósunk, akik hasonlóképpen gondolkoztak. Hiszen Kőrösi Csoma Sándor még véletlenül se a Lappföldön kereste rokonainkat, hanem az *ujgurokhoz* igyekezett Tibeten át, mikor Dárdzsilingben érte a hirtelen halál. S még Indiába érkezésekor, az „*Első szabathui levél*”-ben a következőket írta az angol hatóságoknak küldött életrajzában:

„Én a székely nemzetség szülöttje vagyok. Ez a magyar nemzetnek azon részéhez tartozik, mely a kereszténység negyedik századában a régi Dárcziában telepedett le s jelenleg Erdély nagyfejedelemségét lakja”^[7] Ebből az idézetből is világosan látszik, hogyan vélekedett a székelység, a magyarság és a negyedik században letelepedett hunok kapcsolatáról. És igaza volt. Tisztelettel és szeretettel hajtom meg a fejem a székelyek előtt. Ők a szkíta népek egyik legrégebben Európába jött ága, akik a történelem annyi vihara és üldözése után is kitartanak ősi földjükön, egyenes derékkal és megtöretlenül.

Kőrösi Csoma Sándoron és Vámbéry Árminon kívül még egy nagy tudósunk véleményét szeretném idézni: Stein Aurélét, akinek tanulmányára sokszor hivatkoztam ebben a könyvben. Ő is meg volt győződve népünk igazi rokonságáról, amit bizonyítanak a következő idézetek:

a/ „Az ujgurok törzse, ez az életrevaló török néptörzs letelepedett a keleti Tien-san mentén. Ez volt az első a nagy török faj népességei közül, amelyben megvolt a képesség a nyugati művelődés fölszívására, akár keresztény, akár mohamedán véren szívárgott is az be hozzájuk. Más török fajú törzsek is, amelyeket vállalkozó szellemük és bátorságuk Európa felé vezéreltek, tanúságot tettek ugyanerről a képességről, meg arról a készségről, hogy a nyugati civilizációt asszimilálják és a maguk nemzeti egységébe befogadják a meghódolt nagyobb műveltségű népek idegen fajú elemeit. Így történhetett ez a honfoglaló magyarokkal.” /Legbelsőbb Ázsia: földrajzának hatása a történetben, Bp. MTA 1925. 41 old./.

Majd tíz évvel később így nyilatkozott:

b/ „Befejezésül fűzzük hozzá, hogy ilyesféle /asszimilálódási/ képességről - bár jelentékenyen módosított értelemben - ismét és ismét tanúságot tettek Ázsia és Európa történetében a török faj kicsiny, de szívós erejű néptörzsei. Hiszem, hogy ezek közé sorolhatjuk törzsökös részét azoknak is, akik Árpáddal együtt jöttek be ide magyar földre. Ahol csak fejlettebb műveltséggel érintkezésbe jutottak a meghódított tájakon, azt készséggel átvették. De azért értettek ahhoz is, hogy magukba olvassák a föld korábbi lakóit és beléjük csepegtetvén öröklött politikai szervező érzéküket, új nemzeti egységet tudtak teremteni, s megőrizni immár egy évezreden át.” /Az indo-perzsa határvidék ősi története a földrajz és újabb kutató utazások világában, Bp. MTA, 1935, 28. old./.^[8]

Azt elismerhetjük, hogy mindhárom tudósunk jelentősebb volt, mint Hunfalvy és Budenz. S egyikük sem a kis finnugor népek között kereste rokonainkat, hanem Ázsiában, a turáni faj nemzeteinél. Zajti Ferenc szerint a „szkíta-türk-turáni” megnevezés analóg; a türk /türk/ megnevezést elsősorban a bizánciak használták, pl. „a magyarok türk fajú nép”, vagy „a turkok ungaroknak is hívatnak”.^[9]

Az a magyar kultúrpolitika szégyene, hogy amíg Hunfalvyról, Budenzről és az ázsiai kutatásokat tiltó Trefort Ágostonról utcákat és híres gimnáziumokat neveztek el, addig sem Stein Aurélnak, sem Vámbéry Árminnak még egy apró utcácska, s egy a Tükör utcai szülőházon /Stein esetében/ elhelyezett emléktábla se jutott. Stein Aurélt, aki annyi elismerést szerzett a magyaroknak, s aki bár angol állampolgár lett, de haláláig magyarnak vallotta magát, nemcsak Angliában, de Indiában is sokkal jobban megbecsülik. Mikor legutóbb, 2003-ban a delhii Nemzeti Múzeumban jártam, s ott egy félemeletet kitevő Stein Aurél állandó kiállítást szemléltem, olvashattam életrajzát, melyben megemlítik, hogy magyar származású és Budapesten született. Kásmiri és közép-ázsiai ásatásainak többszáz lelete található a három nagy teremben, tevékenységének ismertetésével és a híres Szerindia angolnyelvű köteteivel, valamint az általa angolra lefordított szanszkrit Rádzsataranginí példányával. A múzeum igazgatója boldogan vezetett körbe, mikor megtudta, hogy magyar vagyok. Sajnálkozva mondta, bizonyára Magyarországon, Stein szülőházában ennél nagyobb kiállítás jutott a világhírű tudósnak. Nem mondtam neki semmit, csak szégyenkezve lehajtottam a fejem, hiszen a Ráth György Kelet-ázsiai Múzeumban egy apró vitrinben néhány nyomtatvány és 3-4 régészeti lelet „emlékezik meg” hazánk nagy fiáról. Az előbb említett Trefortnak viszont központi utca és iskola jutott hálából a következő idézetért, melyet 1877-ben, mint kultuszminiszter mondott:

„A külső tekintély szempontjából előnyösebb finnugor származás princípiumát fogadom el, mert nekünk nem ázsiai, hanem európai rokonokra van szükségünk. A kormány a jövőben csakis azokat a tudósokat fogja támogatni, akik a finnugor eredet mellett törnek lándzsát.”

S még a múlt század húszas éveiben is folyt a finnugristák részéről a támadás. Egy Moór Elemér nevű tudós cikkében felháborodva írja: „Már megint jönnek a Neo-Vámbérysták! Bizony jöttek, az akkor fiatal tudósok, mint pl. Németh Gyula, László Gyula. És jönnek ma is, sőt a jövőben is várhatók. Mindaddig, míg a hivatalos tudományosság nem ismeri fel, hogy összefogva, együtt kell kutatnunk a magyarság múltjának fehér foltjait, s azokat az ázsiai, sokszor nagy lélekszámú népeket, melyek ősei a mi őseink etnikai, kulturális rokonai voltak. A tudomány fejlődik és több mint százéves elméletek nem maradhatnak fenn változatlanul. Ez az elzárkózás és a más nézetek elutasítása oda vezet, hogy óhatatlanul akadnak légvárakra és bizonytalan elméletekre építő kutatók. De egy elmélettől sem szabad elzárkózni, hanem vitatkozva, de nem gáncoskodva, az addig nem vizsgált forrásokra támaszkodva tovább kellene lépni és kutatni. A fiatalság érdeklődése biztató, talán a jövő generáció mentes lesz a bénító egyoldalú szemlélettől és elfogultságtól. És valóra válhat végre egy összetett magyarság kutatás, melyben a fő hangsúly Ázsián lesz. Hiszen: „Ex Oriente Lux”, azaz a „Fény keletről jön”. És ezt egy keletről jött, de nyugaton állandó hazára lelt népnek: a magyarnak soha nem szabad elfelejteni!

Felhasznált Irodalom:

a/ Eredeti források:

Agni Purána - translated, quoted and edited by Metcfe in „The History of the Rajput Tribes”, Vol. 1-2, Cosmos, 1818, England,

Brhatsamhita - of *Varáhamihira*, with the commentary of Bhattotpala, 2 parts, edited by Sudhákara Dvivedí, Banaras, 1895-97,

Harsacaritá of Bána, transl. by Cowell an Thomas, Calcutta edn. P.V. Kane, with notes,

Kathásaritságara of Somadeva, Ed. Tawney, Penzers edn.

Kuvalayamálá of Udyotana Suri

Navasáhasánka-carita of Padmagupta, alias Parimala, Ed. Pt. Vámana Sástrí Islámpurkar, Bomb. Skt. Series, No. III. 1895

Nítivákyámṛta, Bombay edn.

Raghuvamsa of Kálidása with commentary of Mallinátha, Ed. H.D. Velankar, Bombay, 1948

Rájaranginí of Kalhana, Ed. and transl. By A. Stein, 2 vols, Westminster, 1900

Vikramorvasiyam of Kalidása, Ed. S.N. Sástrí, Bombay, 1942

Visnu Purána, Ed. Jivánanda Vidyáságara, Calcutta, 1882, Trans. by H.H. Wilson, 6 vols, London, 1870.

<http://www.magtud.in/heftalitik.htm>